

اصول عزت، حکمت و مصلحت
در سیاست خارجی و دیپلماسی دفاعی
جمهوری اسلامی ایران

مؤلف:

محمد احدی

انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

۱۴۰۳

سرشناسه	: احدی، محمد، ۱۳۴۵
عنوان و نام پدیدآور	: اصول عزت، حکمت و مصلحت در سیاست خارجی و دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران / مؤلف محمد احدی.
مشخصات نشر	: تهران: ارتش جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه فرماندهی و ستاد، انتشارات دافوس، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	: ۲۳۱ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۸۳۳۰-۳۰-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: خامنه‌ای، سید علی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸- دیدگاه درباره سیاست و حکومت
موضوع	: Views on politics and Khamene'i, Seyyed Ali, Leader of IRI-government
موضوع	: روابط بین‌المللی -- جنبه‌های سیاسی International relations -- Political aspects
موضوع	: ایران -- سیاست نظامی Iran -- Military policy
	: ایران -- دفاع ملی Iran -- Defenses
شناسه افزوده	: دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، انتشارات دافوس
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

عنوان: اصول عزت، حکمت و مصلحت در سیاست خارجی و دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران

مؤلف: محمد احدی

طراح روی جلد: میلاد فرهادی

صفحه‌آرایی: بهنام اسدی

ناشر: دافوس

شمارگان: ۱۰۰۰

تعداد صفحه: ۲۳۱ ص

تاریخ نشر: ۱۴۰۳

نوبت چاپ: چاپ اول

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مدیریت چاپ، انتشارات و فصلنامه دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

قیمت: ۲۵۰۰۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، میدان پاستور، خیابان دانشگاه جنگ، دانشگاه فرماندهی و ستاد، انتشارات دافوس

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۷۰۴۸۶، ۰۲۱-۶۶۴۱۴۱۹۱

مسئولیت صحت مطالب بر عهده مؤلف است.

کلیه حقوق برای دافوس آجا محفوظ است (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

بخش اول: سیاست خارجی و دیپلماسی دفاعی

سیاست	۱۴
ماهیت سیاست	۱۶
کاربرد سیاست	۱۷
چرخه یا فرایند سیاست	۱۸
محتوای سیاست	۱۸
سیاست در اسلام	۱۹
انواع سیاست‌های ملی	۲۰
سیاست خارجی	۲۰
سیاست خارجی در جمهوری اسلامی ایران	۲۳
سیاست دفاعی	۲۴
روابط بین‌الملل و نظریه‌های آن	۲۷
اهمیت و جایگاه دیپلماسی	۳۲
دیپلماسی دفاعی	۳۳
پیشگیری از بحران - کار ویژه دیپلماسی دفاعی	۳۳
نقش‌های دیپلماسی دفاعی	۳۷

بخش دوم: اصول عزت، حکمت و مصلحت در اندیشه مقام معظم رهبری

بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در جمع مسئولان و سفیران جمهوری اسلامی ایران - مورخه ۱۴۰۲/۲/۳۰	۴۰
سایر بیانات مقام معظم رهبری	۴۳
بیانات در جمع مسئولان و سفیران جمهوری اسلامی ایران (مورخه ۱۴۰۲/۲/۳۰)	۴۳
بیانیه «گام دوم انقلاب» خطاب به ملت ایران مورخه ۱۳۹۷/۱۱/۲۲	۴۴
بیانات در دیدار کارگران و فعالان بخش تولید کشور مورخه ۱۳۹۲/۲/۷	۴۴

بیانات در دیدار سفرا و رؤسای نمایندگی‌های سیاسی ایران در خارج از کشور مورخه ۱۳۹۰/۱۰/۷	۴۵
پیام به رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام برای رسیدگی به موارد پیشنهادی دولت مورخه ۱۳۷۷/۱/۱۹	۴۵
پیام به کنگره عظیم حج مورخه ۱۳۷۷/۱/۱۲	۴۵
بیانات در دیدار جمعی از فرماندهان و کارکنان ارتش مورخه ۱۳۷۶/۱/۲۷	۴۶
بیانات در دیدار مسئولان وزارت امور خارجه مورخه ۱۳۷۰/۴/۱۸	۴۷
بیانات در دیدار مسئولان وزارت امور خارجه مورخه ۱۳۷۰/۴/۱۸	۴۸
بیانات در دیدار معلمان و کارگران مورخه ۱۳۶۹/۲/۱۲	۵۰
بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران مورخه ۱۳۶۸/۱۱/۹	۵۱
سایر اسناد بالادستی مصوب مقام معظم رهبری	۵۳
سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ مورخه ۱۳۸۲/۸/۱۲	۵۳
ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه سوم توسعه مورخه ۱۳۷۸/۲/۳۰	۵۳
ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه دوم توسعه ۱۳۸۲/۰۸/۱۸	۵۳
جمع‌بندی و تحلیل محتوا	۵۳
عزت	۵۴
حکمت	۵۵
مصلحت	۵۵
روایتگری	۵۶

بخش سوم: سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و اصول آن

اصول و مبانی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران	۵۸
آموزه‌های قرآن کریم	۵۹
دیدگاه‌های امامین انقلاب اسلامی	۶۴
سند چشم‌انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران	۷۷
سیاست‌های کلی برنامه پنجم و ششم توسعه	۷۸

عزت، حکمت و مصلحت - اصول بنیادین سیاست خارجی ۸۲

بخش چهارم: عزت و عزتمندی

مفهوم عزت ۸۸

عزت فردی و ملی ۸۸

عزت نفس (عزت فردی) ۸۹

عزت ملی ۹۲

رابطه عزت و نفی سیل ۹۴

استکبار و استکبارستیزی ۹۵

عوامل عزت ۹۵

ایستادگی در مقابل اهانت ۱۰۹

پیامدهای عزتمندی ۱۱۰

اصل عزت در روابط بین الملل ۱۱۲

بخش پنجم: حکمت

مفهوم حکمت ۱۱۶

حکمت و فلسفه ۱۱۶

حکمت نزد صوفیان ۱۱۷

سایر معانی حکمت ۱۱۷

اقسام حکمت ۱۱۷

حکمت در قرآن کریم ۱۱۸

حکمت از دیدگاه مقام معظم رهبری ۱۱۹

انواع حکمت ۱۱۹

منابع کسب بصیرت ۱۲۲

فرایند دستیابی به بصیرت ۱۲۴

منابع حکمت از نظر قرآن ۱۲۹

حکمت در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۱

بخش ششم: مصلحت

مفهوم مصلحت	۱۳۶
مصلحت در فقه سیاسی شیعه	۱۳۶
جایگاه مصلحت در فقه سیاسی	۱۳۷
مصلحت در قرآن	۱۳۷
مصلحت در احادیث و سیره معصومین (ع)	۱۳۹
مصلحت در سیاست خارجی	۱۴۱
جایگاه مصلحت در سیاست خارجی از دیدگاه امامین انقلاب اسلامی	۱۴۳
مصلحت و اصل تسامح	۱۵۱
مصلحت و نرمش قهرمانانه	۱۵۳

بخش هفتم: استکبار و استکبارستیزی

مفهوم استکبار	۱۶۲
علل پیدایش استکبار	۱۶۴
ویژگی‌های استکبار	۱۶۵
انواع (سطوح) استکبار	۱۶۶
استکبار فرهنگی ابزار استکبار جهانی	۱۷۰
عملکرد استکبار جهانی	۱۷۲
دلایل و ضرورت‌های مبارزه با استکبار	۱۷۲
مبارزه با استکبار جهانی	۱۸۰
راه‌های مبارزه با استکبار از منظر مقام معظم رهبری	۱۸۴

بخش هشتم: نقش نیروهای مسلح در عزت ملی

عزت ملی و نیروهای مسلح	۲۰۰
امنیت ملی و امنیت نظامی	۲۰۱
امنیت بومی	۲۰۳
استمرار امنیت - مراقبت دائمی	۲۰۵

پیش‌دستی در مقابل دشمن	۲۰۶
دولت مقاومت - عامل عزت	۲۰۷

بخش نهم: دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران

کارکردها	۲۱۰
اصول و اهداف دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران	۲۱۱
انواع همکاری‌های دفاعی و نظامی	۲۱۳
اجزای دیپلماسی دفاعی	۲۱۳
کاربست عزت، حکمت و مصلحت در دیپلماسی دفاعی	۲۱۴

منابع و مآخذ

الف) منابع دینی	۲۲۴
ب) منابع فارسی و عربی	۲۲۴
ج) منابع لاتین	۲۳۰
د) پایگاه‌های اطلاع‌رسانی	۲۳۱

پیشگفتار

جمهوری اسلامی ایران، نظامی منحصربه‌فرد در بین نظام‌های سیاسی حاکم بر جهان به شمار می‌رود و وجه متمایز اصلی آن هم ولایت فقیه است که عامل مشروعیت بخشی به این نظام می‌باشد. انقلاب اسلامی به تأسی از دین مبین اسلام که دارای آرمان‌های جهانی است، ایده‌های جهانی برای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران دارد و این ایده‌ها، ایفای نقش مؤثر آن در سطح بین‌المللی را تسهیل و الزامی می‌سازد.

گذشته از آرمان‌های جهانی، عموم دولت‌ها تأمین منافع ملی را به عنوان هدف اصلی سیاست خارجی تعیین می‌کنند و بر همین مبنا نیز، امروز نمی‌توان کشوری را تصور کرد که برای ایفای نقش در خارج از مرزهای خود برنامه نداشته باشد و اصولاً منافع ملی و امنیت ملی صرفاً با تمرکز بر داخل مرزها قابل حصول و تأمین نخواهد بود؛ اما سطح، دامنه و کیفیت بازی‌گری دولت‌ها در نظام بین‌الملل مبتنی بر شرایط محیطی، قدرت ملی و اندیشه رهبران و رویکردهای آنها در سیاست خارجی، متفاوت خواهد بود. جمهوری اسلامی ایران علاوه بر موقعیت راهبردی کشور که ایفای نقش آن در تحولات بین‌المللی را اجتناب‌ناپذیر می‌سازد، به پشتوانه آرمان جهانی اسلام و ایده جهانی انقلاب اسلامی به ویژه حمایت از مستضعفین و رویکرد عدالت‌خواهی در نظام جهانی، سیاست خارجی خود را مبتنی بر آن تدوین و پیگیری کرده که البته تحقق آن الزاماتی دارد که «قوی شدن» یا ارتقای قدرت ملی در همه مؤلفه‌ها از آن جمله هستند.

سیاست خارجی دارای دو بخش است: بخش اول سیاست‌گذاری و بخش دوم اجرایی کردن این سیاست‌ها. در حالی که دستگاه‌ها و نهادهای سیاست‌گذار در حوزه خارجی در کشورهای مختلف می‌توانند متعدد و متفاوت باشند، اجرای سیاست خارجی و پیگیری برای اجرای آن به عهده دستگاه دیپلماسی است که بخش اصلی آن را وزارت امور خارجه تشکیل می‌دهد؛ بنابراین دیپلمات‌ها مجریان سیاست خارجی هستند.

هر نظام سیاسی دارای اصول و ارزش‌هایی است که به عنوان ارکان جهت‌ساز نظام، آنها را در همه سیاست‌ها و فرازهای عملی، به عنوان چارچوب و جهت‌دهنده به فعالیت‌های خود قرار می‌دهد. هرچه این نظام‌ها ایدئولوژیک‌تر باشند، دامنه این اصول و ارزش‌ها گسترده‌تری خواهد داشت.

مقام معظم رهبری مدظله العالی سه اصل عزت، حکمت و مصلحت را به عنوان سه اصل محوری در سیاست خارجی و دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران و یک مثلث الزامی برای چارچوب ارتباطات بین المللی دانسته و بر آن تأکید دارند. این سه اصل مرتبط با هم هستند. ابتدا عزت در همه مراحل به عنوان یک محور در نظر گرفته می شود و حکمت و خردمندی در پیگیری اهداف و فعالیت ها مورد توجه قرار می گیرد و چنانچه در شرایط اضطرار قرار گرفتیم که تأمین کل اهداف مقدور نبود و پافشاری بر آن می تواند منافع امنیت ملی و منافع حیاتی کشور را به خطر اندازد، آنجا بر مبنای مصلحت ممکن است از برخی خواسته ها و اهداف صرف نظر کنیم. هرچند رعایت مصلحت الزاماً با چشم پوشی از برخی خواسته ها و اهداف همراه نیست.

دیپلماسی طی زمان متحول شده و یکی از ابعاد این تحول، تخصصی شدن آن بوده که بر دامنه و عمق آن افزوده است. یکی از اهم شاخه های دیپلماسی که در فرایند تخصصی شدن، مورد توجه قرار گرفته، دیپلماسی دفاعی است که از قدرت نظامی برای پیگیری اهداف سیاست خارجی و از دیپلماسی به عنوان ابزاری نوای دستیابی به اهداف سیاست دفاعی بهره می گیرد.

در این کتاب با تمسک به تدابیر و رهنمودهای مقام معظم رهبری مدظله العالی تلاش شده اولاً این فرمایشات که اصول عزت، حکمت و مصلحت محوریت آن را تشکیل می دهند، تحلیل محتوی شوند و ثانیاً به مفاهیم و ابعاد این اصول و کاربرد آن در سیاست خارجی، دیپلماسی و دیپلماسی دفاعی پرداخته شود به امید اینکه مورد بهره برداری کارشناسان و مدیران حوزه سیاست خارجی، سیاست دفاعی و دیپلماسی کشور به ویژه دیپلماسی دفاعی قرار گیرد.

محمد احدی